

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЛЮ МІНСЮАНЬ

УДК 75.047 : 711.5] : 75.03’’06 (510) "195/200"

ДИСЕРТАЦІЯ

**МІСЬКИЙ ПЕЙЗАЖ У КИТАЙСЬКОМУ ЖИВОПИСІ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX – ПОЧАТКУ XXI СТ.**

Спеціальність – 023 «Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація»
Галузь знань 02 – «Культура і мистецтво»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

刘鸣盛 Лю Мінсюань

М. ЛЮ

Науковий керівник:
КОТЛЯР Євген Олександрович,
кандидат мистецтвознавства, професор

Харків – 2023

АНОТАЦІЯ

Лю Мінсюань. Міський пейзаж у китайському живописі другої половини XX – початку XXI ст. – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. – Харківська державна академія дизайну і мистецтв, Харків, 2023.

Дисертація присвячена дослідженню міського пейзажу в китайському живописі другої половини XX – початку XXI століть як комплексної проблеми, що потребує аналізу жанрової еволюції, образно-стилістичних трансформацій та впливу соціокультурних факторів у розвитку мистецтва Китаю.

На основі широко джерельного матеріалу показана загальна художня панорама зародження та еволюції жанру, а також становлення образу міста як самостійного компонента в репертуарі китайського образотворчого мистецтва. Окрема увага приділена проблематиці співіснування та взаємодії художніх традицій мистецтва Китаю із сучасними тенденціями в розвитку художньої образності міста.

Об'єкт дослідження є розвиток образотворчого мистецтва Китаю другої половини XX – початку XXI століть, а предметом – міський пейзаж як самостійний жанр в історичному та сучасному контекстах китайського образотворчого мистецтва.

У дисертації з'ясовані та визначені основні тенденції в образно-стильовому розвитку міського пейзажу в китайському живописі другої половини XX – початку XXI століть. Досліджено та узагальнено особливості жанрового та видового генезису міського пейзажу як самостійного жанру в історичному та сучасному контекстах китайського образотворчого мистецтва. На цій основі авторкою визначено й обґрунтовано основні етапи розвитку

жанру міського пейзажу, а також виявлено коло як найбільш загальних, так і специфічних характеристик у жанровому репертуарі міського пейзажу.

Узагальнення структури жанрового тематичного репертуару дозволило виявити та проаналізувати образно-стилістичні тенденції в розвитку жанру міського пейзажу кінця XIX – початку XXI століть.

Результати дослідження, зокрема аналітична частина основного тексту, висновки, а також історіографічна та бібліографічні частини роботи, мають практичне значення для українського сходознавства, оскільки вводять до наукового обігу актуальну фахову літератури з проблематики дослідження.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку використаних джерел і додатків (альбому ілюстрацій, списку ілюстрацій, списку публікацій й апробацій матеріалів дисертації).

У *першому розділі* викладено результати аналізу фахової літератури, наведено джерела й обґрунтовано методи дослідження.

У центрі уваги перебуває дослідження українського та китайського мистецтвознавчого дискурсів як із загальної проблематики питання, так і в річищі вузькофахових напрямків. Значна частина історіографії проблеми репрезентована в межах англomовного наукового дискурсу, який включає до себе як дослідження західних вчених, так і дослідників-синологів з України та Китаю, що працюють або публікуються у Європі.

Основна увага приділена науковій літературі із зазначеної проблематики, що розвивається на теренах дослідження китайського образотворчого мистецтва. Це дало змогу виявити, дослідити та узагальнити основні напрямки аналізу міського пейзажу як жанру в сучасному китайському мистецтві, обґрунтувати найбільш актуальні проблеми, що перебувають у центрі уваги дослідників Китаю. У цілому, на підставі історіографічного аналізу усього комплексу наукової літератури, визначено загальне концептуальне поле дослідження. Його характеристиками є: актуальність проблематики, націленість на з'ясування як універсальних

проблем, так і розгляду окремих аспектів у творчості китайських митців; прагнення дослідити винесену у заголовок проблематику у належній повноті.

Джерела та методи дослідження охарактеризовані у відповідності до мети, завдань та гіпотези дослідження. Дисертаційна робота побудована на аналізі репрезентативного кола джерел, які представлені в текстовій та візуально-ілюстративній групах. В обох групах переважають джерела, які вперше вводяться до українського наукового обігу. Методологія дослідження побудована на основі принципів історизму й об'єктивності. Коло методів дослідження спирається на комплексний підхід, що дозволяє використовувати методи і техніки мистецтвознавчого, культурологічного та філософсько-естетичного аналізу. У системі загальнонаукових методів використана систематизація, типологізація, порівняльний аналіз. Серед спеціальних методів задіяні методи формального, композиційно-пластичного та образно-стилістичного аналізу. У роботі враховані наукові здобутки з європейського й українського образотворчого мистецтва, зокрема пов'язані з еволюцією жанру міського пейзажу.

У *другому розділі* досліджуються основні етапи в розвитку та становленні художньої образності міського пейзажу в образотворчому мистецтві Китаю, а також аналізуються передумови та обставини виникнення міського пейзажу як повноцінного жанру. Образ міста в китайській культурній традиції та візуальній практиці показаний і досліджений за допомогою методу періодизації. Визначено основні етапи в розвитку міського пейзажу, що в якості чинника культурної традиції Китаю зароджується в ранньому Середньовіччі (період династії Сун (960-1279). Відтоді художній образ міста як складова культурної традиції проходить низку важливих етапів, формуючи власну жанрову основу: репрезентацію образності міської архітектури, ландшафтів, а також типажів мешканців міст.

З метою дослідження еволюції міського пейзажу як жанру, в дисертації показані та досліджені два найбільш репрезентативні художні процеси. Один з них пов'язаний з розвитком образу міста в традиційному китайському

живописі *гохуа*, а другий – з віддзеркаленням міської естетики в китайській живописній практиці *сіанхуа*, що орієнтується на здобутки західноєвропейського модернізму і радянського соцреалізму. Мотиви, типологія та образно-стилістичні ознаки міського пейзажу у рамках *гохуа* проаналізовані з точки зору представлення в образній системі міського живопису традиційних зображальних прийомів, технік та стильових рішень. Показана стильова палітра і типологія мотивів міського пейзажу в традиціях мистецтва *гохуа*.

Натомість вплив європейської художньої школи *сіанхуа* на розвиток міського пейзажу в китайському живописі XX ст. проаналізований у контексті процесів художньої модернізації техніки та естетичних підходів китайського мистецтва, що заклало підвалини для сучасної жанрової репрезентації міського пейзажу. Серед напрямів впливу західного мистецтва на формування художньо-стильових особливостей міського пейзажу окремо виділені та проаналізовані академічний і авторський стильовий напрями.

У ***третьому розділі*** представлено аналіз міських мотивів у пейзажному живописі Китаю другої половини XX – початку XXI ст., а також виявлено та досліджено художньо-образні жанрові особливості міського пейзажу.

Авторська типологія тематично-образного репертуару міського пейзажу сформована на основі китайського живопису зазначеного періоду та включає в себе найбільш репрезентативні напрямки, а саме: образ міста у контексті просторово-ландшафтного (панорамного) узагальнення; локальні художні мотиви в міському пейзажі як репрезентації «малої Батьківщини»; ремінісценції історико-культурної спадщини в межах жанрових засобів міського пейзажу та пошук художньої форми для естетики міського повсякдення. У дисертації встановлено, що зазначені напрямки в розвитку жанру міського пейзажу є найбільш типовими способами донесення складної та мінливої образності міста у зазначений період часу, що пов'язано як із

загальною художньої еволюцією образотворчого мистецтва Китаю, так і з соціокультурними аспектами процесів урбанізації.

Художньо-стилістичні особливості в розвитку міського пейзажу Китаю другої половини XX – початку XXI ст. проаналізовані в дисертаційному дослідженні в контексті проблематики трансформації художньої мови. Доведено, що для сучасного етапу розвитку образотворчого мистецтва Китаю ключове значення має взаємодія історичних стилів (передусім, імпресіонізму, реалізму та абстракціонізму) та феноменології полістилізму, що спирається на традиційний естетичний ґрунт. На прикладі творчості китайських художників зазначеного часу простежено застосування та трансформацію імпресіоністичних та пост-імпресіоністичних мотивів, елементів художньої мови реалізму та абстракції в жанрі міського пейзажу. Виявлено та показано важливий для китайського образотворчого мистецтва фактор регіоналізму, що знайшов своє вираження в образній парадигмі міського пейзажу, особливо у взаємодії із феноменом полістилізму.

Ключові слова: китайський живопис, міський пейзаж, художній образ міста, *гохуа*, *сіянхуа*, типологія, образно-стильова еволюція.

ABSTRACT

Liu Mingxuan. Urban landscape in Chinese Painting of the Second Half of the 20th – the Beginning of the 21st centuries. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript. The thesis to obtain an academic degree of the Doctor of Philosophy in a specialty 023 – Fine Arts. – Kharkiv State Academy of Design and Arts, Kharkiv, 2023.

The dissertation is devoted to the study of the urban landscape in Chinese painting of the second half of the 20th – the beginning of the 21st centuries as a complex problem that requires the analysis of genre evolution, pictorial and stylistic transformations, and the influence of sociocultural factors in the development of Chinese art.

Based on current source material, this study presents a comprehensive artistic panorama detailing the origin and evolution of the genre, along with the establishment of the city as a distinct element within the repertoire of Chinese fine art. Special emphasis is placed on examining the coexistence and interaction between the artistic traditions of Chinese art and contemporary trends in the development of urban imagery.

The *object* of research is the evolution of fine art in China from the second half of the 20th century to the early 21st century. The *subject* under investigation is the urban landscape as an independent genre within the historical and contemporary contexts of Chinese fine art.

Within the dissertation, the primary trends in the pictorial and stylistic evolution of the urban landscape in Chinese painting from the latter half of the 20th century to the early 21st century are elucidated and defined. The peculiarities of the genre and the genesis of urban landscapes as an independent artistic genre within the historical and contemporary contexts of Chinese fine art have been thoroughly investigated and synthesized. Based on this analysis, the author has identified and outlined the key stages in the development of the urban landscape genre. Additionally, a comprehensive exploration has been conducted to unveil

both general and specific characteristics within the repertoire of the urban landscape genre.

The synthesis of the genre's thematic repertoire structure has enabled the identification and analysis of figurative and stylistic trends in the evolution of the urban landscape genre from the late 19th to the early 21st centuries.

The outcomes of this research, encompassing the analytical sections of the main text, conclusions, as well as the historiographical and bibliographic segments, hold practical significance for Ukrainian Oriental studies. They contribute to the scholarly discourse by introducing current specialized literature on the research issues.

The dissertation is organized into an introduction, three sections, conclusions, a list of references, and appendices, including an album of illustrations, list of figures, list of publications and approvals of dissertation materials).

The *first chapter* presents the outcomes of the analysis of specialized literature, providing references to sources and substantiating research methods.

The emphasis lies in exploring Ukrainian and Chinese art history discourses, encompassing both the general aspects of the issue and highly specialized domains. Notably, a substantial portion of the historiography related to the problem is represented within the English-language scientific discourse. This encompasses research by Western scholars and Sinologist researchers from Ukraine and China, whether working or publishing in Europe.

The main attention is paid to the scientific literature on the mentioned issues, which is developing in the field of Chinese fine art research. This made it possible to identify, research and generalize the main directions of the analysis of the urban landscape as a genre in modern Chinese art, to substantiate the most urgent problems that are in the focus of the researchers of China. In general, based on the historiographical analysis of the entire complex of scientific literature, the general conceptual field of research is defined. Its characteristics are: relevance of issues, focus on elucidating both universal problems and consideration of individual

aspects in the work of Chinese artists; the desire to investigate the problematic presented in the title in due completeness.

Research sources and methods are characterized in alignment with the research's purpose, tasks, and hypothesis. The dissertation relies on the analysis of a representative array of sources categorized into two groups: textual and visual-illustrative. Notably, both groups predominantly feature sources being introduced to Ukrainian scientific discourse for the first time.

The research methodology is anchored in the principles of historicism and objectivity. Adopting a comprehensive approach, the research employs methods from art history, cultural and philosophical analysis, and aesthetic analysis. General scientific methods such as systematization, typology, and comparative analysis are utilized, while special methods involve formal, compositional-plastic, and figurative-stylistic analysis. Throughout, the work acknowledges the scholarly advancements in European and Ukrainian fine arts, particularly within the evolution of the urban landscape genre.

The ***second chapter*** delves into the primary stages shaping the development of the artistic portrayal of the urban landscape in Chinese fine arts. It comprehensively analyzes the background and emergence of the urban landscape as a distinct genre, shedding light on the city's depiction in both Chinese cultural tradition and visual practice through a method of periodization.

The key phases in the evolution of the urban landscape, originating in the early Middle Ages during the Song dynasty (960-1279), are identified. Since that period, the artistic representation of the city, deeply rooted in Chinese cultural tradition, undergoes significant stages, establishing its own genre foundation. These stages encompass the portrayal of urban architecture, landscapes, and various city dwellers.

To examine the evolution of the urban landscape as a genre, the dissertation explores two pivotal artistic processes: the evolution of the city's image in traditional Chinese Guohua painting and the reflection of urban aesthetics amidst the challenges posed by Western European modernism and Soviet socialist realism

(xianghua). The motifs, typology, and pictorial and stylistic features of the urban landscape within Guohua are scrutinized in terms of their representation in the pictorial system. The analysis considers traditional pictorial methods, techniques, and stylistic solutions, elucidating the stylistic palette and typology of urban landscape motifs within Guohua.

Contrarily, the impact of the European xianghua art school on the development of the urban landscape in 20th-century Chinese painting is scrutinized within the context of the artistic modernization of techniques and aesthetic approaches in Chinese art. These developments laid the groundwork for the contemporary representation of the urban landscape. Within the sphere of Western art's influence on the formation of artistic and stylistic features of the urban landscape, this analysis distinctly examines both academic and authorial stylistic directions.

Moving on to the ***third chapter***, it conducts a comprehensive analysis of urban motifs in Chinese landscape painting from the latter half of the 20th century to the early 21st century. Additionally, it unveils and explores the artistic and genre-specific features characterizing the urban landscape.

The author's typology of the thematic and figurative repertoire of the urban landscape, derived from Chinese painting during the specified time period, encompasses the most representative directions. These include the portrayal of the city within the context of spatial-landscape (panoramic) generalization; local artistic motifs depicting the urban landscape as a representation of the "small Motherland"; reflections of historical and cultural heritage within the genre means of the urban landscape; and the exploration of artistic forms for the aesthetics of urban everyday life. The dissertation establishes that these specified directions in the development of the urban landscape genre represent the most typical approaches for conveying the intricate and evolving image of the city during the specified time period. This connection is evident both in the broader artistic evolution of Chinese fine art and in the socio-cultural aspects of urbanization processes.

The dissertation scrutinizes the artistic and stylistic features in the development of the urban landscape in China from the second half of the 20th century to the early 21st century within the context of the challenges posed by the transformation of artistic language. It establishes that the interaction of historical styles, primarily impressionism, realism, and abstractionism, along with the phenomenology of polystylism grounded in traditional aesthetics, plays a pivotal role in the modern stage of fine art development in China.

The dissertation demonstrates that the use and transformation of impressionist and post-impressionist motifs, coupled with elements from the artistic language of realism and abstraction, are discernible in the urban landscape genre through the works of Chinese artists during the specified time period. The factor of regionalism, significant in Chinese fine art, finds expression in the pictorial paradigm of the urban landscape, particularly in interaction with the phenomenon of polystylism.

Key words: Chinese painting, urban landscape, artistic image of the city, gohua, xianhua, typology, figurative and stylistic evolution.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях України

за темою дисертації:

1. Лю М. Образ міста в пейзажному живописі Китаю: науковий дискурс в китайській історіографії. *Вісник Харківської державної академії мистецтва*. 2022. № 1. С. 117-129. DOI: <https://doi.org/10.33625/visnik2022.01.117> / URL: <https://visnik.org.ua/view-uk/?y=2022&n=1#11>
2. Котляр Є., Лю М. Міський пейзаж в китайській культурі та мистецтві: етапи розвитку жанру. *Вісник Львівської національної академії мистецтва*. 2023. № 50. С. 37-49. DOI: <https://doi.org/10.37131/2524-0943-2023-50-6> / URL: <https://visnyk.lnam.edu.ua/visnyk/2023/50/evgen-kotlyar-minsyuan-lyu-37-49>
3. Лю М. Вплив європейської художньої школи сіянхуа на розвиток міського пейзажу в китайському живописі XX ст. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023. № 65. Т. 2. С. 74-82. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-2-9> / URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/65_2023/part_2/9.pdf
4. Лю М. Репрезентація міста в традиційному китайському живописі гохуа: мотиви, типологія, образно-стилістичні ознаки. *ХУДПРОМ: Український журнал з мистецтва і дизайну*. 2023. № 1. С. 57-65. DOI: <https://doi.org/10.33625/hudprom2023.02.057> / URL: <https://visnik.org.ua/view-en/?y=2023&n=2#5>

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Лю М. Епічний пейзаж в українському та китайському живописі: компаративний аспект. *Образ України у пейзажному малярстві: зб. тез*

- доповідей всеукраїнської наук.-практ. конф. присв. 150-річчю від дня народження Г. Світлицького, Київ, 18 жовтня 2022 р. Київ, 2022. С. 19-20.
2. Лю М. Образи старого Китаю в міських пейзажах художника Ден Анке. *Восьмі Платонівські читання. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції*. Київ: СПД Чалчинська Н.В., 2021. С.195-196.
 3. Лю М. Міський пейзаж як портретування ландшафту в образотворчому мистецтві Китаю кінця XX – початку XXI ст. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття: матеріали всеукраїнської наук.-теорет. конф. молодих учених, 19-20 травня 2022 р. / за ред. проф. В.М. Шейка та ін.* Харків: ХДАК, 2022 р. С. 287-288.
 4. Лю М. Міський пейзаж у фокусі академічної дидактики: репрезентація образу міста в китайських магістерських дисертаціях з мистецтва. *Мистецтво та дизайн у художній мові мінливого часу: морфологія, семіотика, візуальність: зб. наук. матер. міжнародної наук.-практ. конф., 14 квітня 2022 р.* Харків: ХДАДМ, 2022. С. 70-72.
 5. Лю М. Структурний принцип композиції міського пейзажу: теоретичний дискурс китайських мистецтвознавців. *Десяті Платонівські читання. Тези доповідей Міжнародної наукової конференції*. НАОМА, 20 листопада 2022 р. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2022. С. 178-179.
 6. Лю М. Образ міста в китайській культурній традиції та візуальній практиці: основні етапи розвитку жанру міського пейзажу. *Перші Таранушенківські читання: зб. наук. матеріалів Всеукраїнської наукової конференції, 14 квітня 2023.* Харків: ХДАДМ, 2023. С. 73-74.